

Marleen leidt onze spreker **Jan Uyttendaele** in.

Hij was hier enkele jaren geleden al eens te gast om te spreken over Koning Arthur, later over Vrouwen in de Middeleeuwen, gewijde vrouwen of gewaagde meiden?

Hij studeerde "Germaanse filologie" aan de KU Leuven. Een richting die nu overal in woelig water verkeert omdat er te weinig studenten Nederlands zijn, een ongelukkige evolutie voor onze taal! Jan was leraar Nederlands aan het H.-Maagcollege in Dendermonde, aan de lerarenopleiding in Turnhout en Leuven. Nu geeft hij nog een cursus "spelling" aan toekomstige onderwijzers en lezingen over literatuur voor Davidsfonds, Universiteit 3de leeftijd en in bibliotheken. Hij woonde lange tijd in Turnhout. Sinds kort verhuisde hij naar Waasmunster in het Waasland, het land van

Reinaert De Vos, schurk of schelm!

In de omgeving van Antwerpen en het Waasland vond vorige zomer een groots spektakel plaats, waaraan duizenden mensen hebben deelgenomen: **Vossen, expeditie in het land van Reinaert**, het geesteskind van zakenman Fernand Huts. (*het bedrijf van Werner verzorgde hiervoor de logistiek en digitalisering*).

Onderweg kon je 4 tentoonstellingen bezoeken op verschillende locaties. Een loods was het Hof van Koning Nobel, het Mercatorhuis in Melsele toonde kaarten en atlassen uit de 16de en 17de eeuw, de oude pastorie van Kieldrecht was het Huis van de Zonde, in een landhuis in Hulst waren oude marteltuigen te zien.

Voor het grote publiek is het Reinaertverhaal **een soort Vlaamse soap**: Reinaert als een soort Uilenspiegel onder de dieren, in de sfeer van Bruegel en Pallieter.

Nu zien we vooral een positief vossenbeeld, maar hoe zag het middeleeuwse eruit, toen het literaire **meesterwerk "Van den Vos Reynaerde"** geschreven werd in 1260 door Willem van Baudelo, een clericus, een medewerker van de Vlaamse gravin Johanna van Constantinopel?

De **belangrijkste personages**: Nobel de leeuw, Ysengrijn de wolf, Haersint de wolvin, Cortoys het hondje, Tibeert de kater, Pancer de bever, Cuwaert de haas, Grimbeert de das, Cantecler de haan, Coppe de kip, Pinte en Sproete, Bruun de beer, Belijn de ram, Tielcelijn de raaf, Botsaert de aap, Firapeel de luipaard. Malpertuus is het hol van Reinaert.

Het verhaal heel kort: er worden klachten ingediend bij de koning over het gedrag van Reinaert. Hij wordt gestraft en vertrekt op pelgrimstocht naar Rome. Maar alle anderen blijken ook schuldig te zijn. Uiteindelijk wordt hij vogelvrij verklaard.

Het verhaal lijkt en veel opzichten op een **Arthurroman**. Die verhalen wilden het waardencomplex van de hoofsheid propageren. De belangrijkste eigenschap van iemand die "hoofs" is, is de "mate" of zelfbeheersing, een gedrag dat bepaald wordt door de rede en niet door gevoelens of emoties.

De vos werd toen beschouwd als een **bijzonder schadelijk roofdier**. Dat blijkt ook uit vele middeleeuwse afbeeldingen, al vanaf de 12de eeuw.

De vos is nauw verbonden met **het kwaad** dat verbonden zit **achter een masker van geveinsde vroomheid en onschuld**. In die gedaante is hij ook te vinden in middeleeuwse kerken en kathedralen om de gelovigen te waarschuwen.

In die tijd worden **dieren gebruikt** om te beleren, **om morele lessen te illustreren**. De dichter wilde het publiek iets vertellen over het menselijk gedrag. De mens kan zich verlagen tot het dierlijke. Als hij bewust kiest voor driften in plaats van voor het verstand, of als hij zijn

taal misbruikt voor leugens in plaats van voor de waarheid, dan krijgt hij iets beestachtigs, dan wordt hij eigenlijk een dier.

Maar bij Reinaert wordt het **hoofs verwachtingspatroon doorprikt**. Schrijver Willem neemt kritisch afstand van de hooggestemde idealen en laat zien hoe het er werkelijk aan toe gaat.

Het pessimistisch wereldbeeld had in die tijd **een waarschuwende betekenis**. Als de mens zich door driften laat leiden, dan wordt hij een dier en is samenleven met anderen onmogelijk.

De **doelgroep** van het werk was waarschijnlijk een **hofpubliek**.

Jan Frans Willems maakte in 1834 een **berijmde vertaling**, die enorm populair werd.. Het symboliseerde de ambities van het volk en van de stedelijke burgerij, van de toen ontluikende **moderne levenshouding, het liberalisme**.

Het **verhaal is van alle tijden en actueel** vandaag. We denken daarbij aan manipulatie door middel van taal mooipraterij, fake news, eigenbelang ...

In vele regio's staan **Reinaertmonumenten**: in Lochristi, Destelbergen, Hulst, Lokeren Daknam, Sint-Niklaas ...

Ook in het Meetjesland op diverse plaatsen.

De enige plaats **in het Meetjesland** die in het verhaal vermeld wordt is het **klooster van Elmare**. Elmare was een benedictijnenpriorij, waarvan niets is overgebleven door de vele overstromingen in de loop der tijden. De omgeving werd later herdoopt tot St.-Jeronimuspolder. Nu is het de wijk Goedleven in Waterland-Oudeman.

Het verhaal van Willem is een **subtiel spel van dubbelzinnigheid**. Het bevat alle vormen van **ironie, parodie en sarcasme**. De schrijver zet zijn publiek voortdurend op het verkeerde been en wil zeggen: let op, er staat niet wat er staat!

Vele pikante dubbelzinnige scènes werden in bewerkingen van het verhaal voor de jeugd in het verleden vaak geschrapt op gewijzigd...

Vragen uit het bijzonder aandachtige publiek:

- Over de plaats van de aap en het luipaard
- De kritiek op de maatschappij
- Het oorspronkelijke doelpubliek: de adel en hun zelfkritiek
- Hoe we het andere verhaal hoorden in onze humaniora
- Hoe reageerde de kerk?
- Het negatieve vrouwbeeld

Wat een boeiend verhaal!!!

Het is goed dat we nu de dubbelzinnigheid ervan inzien!

Veel dank aan de deskundige verteller!

Marleen Uyttendaele